

ДРАГАН ИЛИЋ—НИШКИ

1937 — 1980.

Песник Драган Илић или туга за небом

Свет је био рђаво скројен за песника Драгана Илића, а још мање Драган Илић подешен за ова чудеса која ми, помало безлично, називом Другом половином Двадесетог века. Још негде тамо крајем педесетих година, дакле у судбоносно доба, зачела се у Нишком — како су га звали пријатељи и најближи познаници, па затим све више народа — некаква потајна бољка, можда рана. И биће да је она предодредила Драганов потоњи живот. Као да се свих ових година опраштао и са песмом и са светом — као да је некад давно прежалио и себе и сву примерну моћ говора и готово бриљантни свој ум?

Можемо, данас као и увек, само нагађати шта је то једног младог човека уклањало у пределе сумње, неспокоја и сна; неко негативно искуство, све оне силне лектире, једна посебна и готово пословична стидљивост? Свеједно... Што се Драган упињао да личи на сав остали свет, све се више разликовао. Била је то од оних љубави чији моћни пламен, непослетку, ипак разнесе своје темеље и сопствена изворишта.

Био је образованији од својих вршњака. Био је мудрији и досетљивији. Био је дүховитији, са јасно изграђеним осећањем поноса и части. Прерано дозрео... Са седамнаест и двадесет знао је много. А тек прочитане књиге: како смо му само младићки завидели! Видео је даље. Логичар. Савладао вештину писања.

Најрадије се подсмевао — себи.

Ако је ико био предодређен за песника, онда је то био Драган Илић, Ако је, опет, ико у то сумњао, онда је то такође Драган Илић. Стваралац по рођењу и одгоју, песник по вокацији, срцу и памети, барем двадесет три године трагично се растао од песме и живота, смишљено и безнадежно радећи о сопственој глави. И глава најзад није издржала. И ломно тело није издржало. И уопште, било је неиздржљиво у тој кожи, у томе сну о лепоти, у томе детету и са четрдесет три године.

„У црне обмане сам се заклео” — записаће једном тако Драган Илић. „И заћутах мртво над песмом што претвори се у таму и не би више песма”.

ПОРБА
ПОРТОВА

За њега је поезија била исто што и — узалудни цвет. У есеју, који је за краљевачки “Октобар” написао оне већ помало далеке 1966. године Он ће — у таквојем расположењу — за модерну уметност рећи да је “мит о човековој изгубљености”, да је “један понор на чијем се рубовима налази човек”.

Требало би много стрпљења и зналаца — истраживача да објасне руку која је исписала и ове редове:

„У овој епохи, праве духовне вредности су незанимљиве за традиционалну средину...” Затим је крајичком наде брзо додао и следећу мисао: “... али је сигурно да ћемо присуствовати коренимом преображају и сјајном успону њиховог поновног враћања кроз суптилина и надахнута уметничка дела”. Но, свеједно, једна општа слутња сопствене пропасти и личног неуспеха — остала је доминантна. И то је та зла коб којој је најзад подлегао песник “Туге за небом”, песник трагичног сонета, изглачаног дистиха и брижно тражених метафора.

За Драгана Илића је књига била свечаност, „савест свога времена”, штавише — „дух епохе”. Управо стога, он није могао себи опростити ни врло добар стих. Стидео се и одличних. Веровао је да се мора још више још боље — најмање савршено и за сва времена. Или — или. Све или ништа. Упркос рано осведоченим моћима, сам је себе осудио на неуспешног песника. И, наравно, сам себи пресудио: „Свет се полако удаљава и све нестаје. Узалуд сам гранао на твом светлу, плането!”

Никада нећемо докучити шта је то понео са собом Драган Илић из кратког дружења са својим неумрлим земљаком Бранком Миљковићем. Да ли оно „Ватра и ништа” или „Узалуд је будим”? Или једно и друго?

„Да ли још неко лута светом

Сем ока мог заљубљеног у птице...

Далеко сте од речи без које мене нема...”

Да ли му је сада лакше — кад више ништа не боли? Је ли престао да себи у браду мрмља нечије речи, попут:

„Тај осећај страха што у мени расте, кад кровови сетни дочекају ласте“? Хоће ли се заиста упутити у она њему драга „вечна ловишта“ из студентских дана у Београду? Или се можда само поновило све оно из есеја „Да ли је време поезије прошло“:

„Са неком поремећеном, невешто скривеном тугом, ја сам пошао ка старом току реке и ка старим кафанама крај Ибра, да бих, дубоко укорењене, поново, поново затегао нити до оних распојасаних гимназијалаца који су ме, једном давно, придобили својим песмама“.

Требало би, упознати уметника који је највећом могућом ценом платио своју уметност. Требало је да се боље познајемо. . .

*„Па збогом
Залутали дан се враћа
Због сунца што изгрева
На истоку твога чела*

*Па збогом
Моја заљуљена смрти
Отварам сазвезђа твоја
И камен претварам у песму“*

Богдан Мрвош

КАД ТЕБЕ ВИШЕ НЕМА

Куда да поћем са мостова јутра
кад си узалуд ми земља замрзнута
Призивам те узалуд од венца звезда
јер одбегла си беспутно у гране врба

Куда да поћем без љубљених ти очију
белогриви их ветар претворио у влати
кад си ми узалуд вечни шум напрати
звук само наших жила мртвих

Куда да викнем непостојеће ти име
ти што благо гориш моје дане и ноћи
како да зајуборим тишину твог лика
ти угашени току мог била

Куда да снове ти невине исплачем
када те нема ни под једном звездом
Ни под сунцем мртвим ни у ветру
ти непостојећа ти безимена песмо
што на мом длану остаде без гнезда
ко вечна туга у сељачком жити

И заћутах мртво над птицом
што неста у магли смешној и не би више птица
И заћутах мртво над песмом
што претвори се у таму и не би више песма

ТУГА ЗА НЕБОМ

*Ти сјају блистави зачараних звезда
Шапату бескраја плавог свитање уклето
Ти вечна птицо долетела из безименог гнезда
ти вечна песмо разгорела у раћању сунца
Узалуд сам бучно гранао на твом светлу плането
небо је с криком птице утекло из мојих вена
одблесак што невидљив паде у простор као камен
он чело моје даде ноћи и бескорисном дану
он срцу мом даде последњу звезду од песка
и више нема песме, песма је посмртни пламен*

*Ни тебе више нема девојко отиснута у Вечно
Ти неухватљива ватро у дрхтају прекинутих дана
Нема те више под липама јуна дозрелих усана
ти замилења необична жено која спаваш*

*Кроз моје прсте отекле су зоре и цветови ветра
О неугасива варница сазвежђа у мојој речи
и ти си рекла: збогом! Непомичан у крви
мртав је откуцај срца у звезданој наготи
и ти ме само ти у утроби својој обасјаваш
о смрти натприродно будна у својој лепоти*

*Дај ме плаветном дану да отпевам твоје чело
да време шкољку таме пружи преко моје зене
дај ме свитању ока да биље заборави мене
и пепео мог сна и лугање моје бело*

*Простор је само део смрти док живот траје
У мојој руци гаси се несташно лето
Свет се полако удаљава и све нестаје
Узалуд сам гранао на твом светлу плането*

Па збогом
Залутали дан се враћа
због сунца што изгрева
на истоку твог чела

Па збогом
моја заљубљена смрти
отварам сазвезђа твоја
и камен претварам у песму.

НИЧЕГА НЕМА НА ПУТУ

*Ничега нема на путу
Сем пенушаваг сребра
У крчагу ноћи*

*У прашини набох увели цвет
увелог дана
моје прве смрти*

*Бели, увели цвет
из руку самоће
са лишћем влажних винограда
са круном сећања
на њихов тужни сплет*

*никада нећу поћи
стајаћу
разбарушен и сам
нека зру виногради
у мојој души
богатијој ове ноћи
за један увели цвет*

БРОДОЛОМНИЦИ

*Без излаза је море што се око ноћи врти,
Кретањем које штити искуство празне руже,
Простор саопштава да звезде истину не говоре
Када са слабим ветром за песмом безбрижном туже*

*И све се лепо понови са жељом да се пати
Да смрт Орфеја у горку светлост преточи,
И неко опрезно море ко слепи месечар се врати
У неупућено време, у још нерођене очи.*

*Јер не умире море док га не признају дубине
Кад зрело Сунце престане да се небу покорава
Човек је у Јаслама песак, и умируће богат
Он недовољено пада и испод таласа спава.*

...

*Бледе у оку светлости заборављеног дана
запаљене су две испружене руке у житу мрака
ти зриш у песми и догореваш без чела
прах мртвих стабала замагљује твој очајнички смешак
и стиснутих пести урасташ у белину цвета*

*Болесни ветар звижди у катаркама лета
сунце је стропоштано у пустињски песак*

МОЛИТВА ЗА ПЕПЕО

*На мојим путевима звезде се кости
У мојим грудима везано сунце пева
Упорно кљују крошње и црви
Плави шешир немоћно изрева*

*Слепоочницама славолук ме мрести
Семеним те по пределима света
Кристали жена шапатам се стиде
Зеници ме по удовима шета*

*Иронично се завршава стварање коже
Мог лица у камену су преци
Причајте о речи кроз постур месеца
Ви златне канџе смрти моји жреци*

*Нека сулудни инсекти маштају о срцу
Ратници још не знају лозинку Човека
Згрушава се цвеће мога видика
Тајна беле воде проклето је далека*

*Сише ме и пљује моја сан-песма
Из мошница говорим устајале оде
Точим из вена ножеве зеленохладне
Песмо невесто моја Господе Господе*

*Урлају жиле као пријатељска анатема
Ноћ ко да пробуди кад у мраку спава
Отиче крв дана да оплоди
Слапове светлости где ми беше глава*

*На мојим путевима звезде се кости
У мојим грудима везано сунце пева
Упорно кљују крошње у црви
Плави шешир још немоћно изрева.*

ТРИНАЈТИ ЈАКОВИЋИ

Да ли још неко лута светом
сем ока мог заљубљеног у птице

О узалудна стабла о окамењена шумо
далеко сте у речи без које мене нема
по смрти верној без имена и почетка
Птицо од пепела славим твој долазак и лет
Буде се звезде и падају на моје лице
Сузим те песмо јер си узалудан цвет

...
да ли још неко лута светом
сем ока мог заљубљеног у птице?

...

Да ли још неко лута светом
сем ока мог заљубљеног у птице

О узалудна стабла о окамењена шумо
далеко сте у речи без које мене нема
по смрти верној без имена и почетка
Птицо од пепела славим твој долазак и лет
Буде се звезде и падају на моје лице
Сузим те песмо јер си узалудан цвет

да ли још неко лута светом
сем ока мог заљубљеног у птице?

РЕКВИЈЕМ

У црне обмане сам се закleo да уста њена подржавам
За лег у очи једна бела пруга је продужење
Где непрекидно је тачна само кад на одру спава
Тачнија од пута где лети небеско камење

Свитњаџи моји ларве угњездене у покрет
Распрснути над умом од белих сокова, неповратним
Досуђени од мора да је увек створе и над мнош плаве
Да живот увећају животом под водопадима златним

Путују црвени свемири крвљу њеном освежени
Подешени за непогоде своје светлости у опни
Где се самостално доспева кад огњено ребро копни
Где се зауставља ноћ што сванула је у жени

Одлази љубав у земљу да клија као зрно
Спавајте опрезни младенци од множења силовани
Ње више нема у белим шкољкама, дани
Да постоји глухо и бледо под крилом сунца

Гледам у начин који је њено очајно спасење
И безазлено ми видно поиграва док волим
Смрт у њој неиститану да од негде измолим
Престаје пустош даха усусрет лету без ње

У црне обмане сам се закleo да уста њена подражавам
За црну слободу смрти једна бела пруга је продужење
Где непрекидно је тачна само кад на одру спава
Гледам у начин који је њено очајно спасење.

ОПРОШТАЈ

М. Л.

*Поћи. Твој влажни стисак руке
смеши се, заустављен,
жено ил судбино за којом се
лута.*

*Месећ је само слутња,
одблесак
новог пута. Поћи. То дивље
јато
што лочи небо звуком твога гласа!
Песма је рођење ново, та реч
којом сам окрвављен. Поћи
већ.*

*Лице је објава смрти,
камен што чува печат тек
пређеног пута,
шкољка залеђена на песку,
где вали ми горки кроз Тајну
не стижу,*

*не стижу...
Ти поћи.
У распукло ми небо
две плаве и беле и празне
дуње*

*ока ти благог
из прашине се дижу.*

ЦРНЕ МЕТАФОРЕ О МОБИ

1.

Камен који се стишава у смерном веку.
Непрекидно се отвара према модром западном
небу, закључан и одсутан. Камен дубок, неисказан,
једини који је остао. Реч која недостаје.

2.

Камен што кружи растући кроз корење које се
грана над понором иза срушеног зида, под
опном земље, још од постојања света,
Бакарно-златни лист се разбија о ветар.
Он се може признати у твојем гласу. Његов осмех
смртни чини те великим и имаш право једино са
њим да располажеш.

3.

Камен је залутао у слепоочнице. Далеки победник
земље. Ништа није изгубљено: очи се распрскавају
у цвет, у својој прераној боји зру као плод
у мајчиној утроби.

Људи су дуго тражили своје светитеље једног
јутра облепљеног рубовима сунца. Камен је
надимао учтиво чело снаге и глас му није знао
за страх. Оставили смо усне на фрулама планина
и закуцали на усамљено ноћно дрво.

4.

Бели се заповедничка жеља срушеног зида.
Човек који корача као корњача зауставио се
пред нама, пробуђен из сна.
Невино снебивање опирило се његовим рукама
са младим камењем у којем је чувао изданке
свог оца.

На истом месту где сунце додирује земљу
пробудио се човек из сна и почео да корача
дуж оплаканих ћутања. Спремно уточиште
које већ поседује дар невиности.

5.

Слана је реч камена који робује, упоран као
мудрост. Дуго долажење чему служи, када се
светла гасе на почетку ноћи. Ватру од речи
пришили смо уз свој отети сан и верни смо
боји дана.

6.

*А говоримо руку и грло, отете од мрака. Жељно
описујемо само оно што се види. Сведочимо
о оном што смо зауставили да претворимо у милостињу.*

7.

*Одан сам управо гробовима. Похвала бољег гласа
изгрева у запаљеној западној звезди. Још увек
је храм ноћи наш дом. Човек увек залази иза
крила птице.*

8.

*Камен је увек усамљен кад се чује његов
звук. Остављени пепео у оку које гледа свет.
Једина метафора остала је верна челу.
Зри само суза пејсажа смелих да се извуку из сећања.
Само сусрет који кроз светост неког цвета
говори моје речи.*

9.

*Мој камен је већ кренуо на пут да би служио
планини која се затире у самој једној
болесној речи. Напољу никад није дан.
Дозревају колеске њихања у многим
златним анђелима успорене радости.
Жито земље окренуто ка својој дубини.*

10.

*Ако сам волео необављене престоле,
онда мој врх мача још није нашао жртву.
У вртовима сунчаних киша злурадо се
подноси свој говор. Жећ градитеља
оставила је свој зној на плугу путева
опутошеним вечним стајањем.*

А сви смо видели уморне клетве иза нас.

11.

*Заклели смо се земљи, коју водимо за
сунцем, у посипање металом по спремним
образима. Пред нама су мора повучена у
камене домове. Једно нам усамљено ноћно
дрво опет доноси презир према срци,
што је у смрти скривамо кроз своју догођену
одору. Врч који је пехар окамењен дисањем.*

12.

*Испод отпочена свода корача усамљен човек.
Човек који испуњава ризницу својих стопа.
Силази сазидан само од срца низ сужањски јарам,
окићен звездама у свом харему година.
А приграбљено је сунце иза његовог брда.*

13.

*ОдсеВ смрти је благ у свом уздисају.
Камен ће припасти речима које улазе у
Твоју пустошно намењену жељу: да у
камену говориш своју моћ.*

*Ако те камен не опаше буном онда је још
једна година убијена на мојим недрима.*

14.

*Када се укажу шуме са кошутама и на
наученој земљи остану увезбана излажења —
време је да се охоло смањује твој гиздави
крик за сеобом: дозивам те да бих те посетио —
јер ти дарујем ласкаву љубав гордости.
Твој језик дозива још увек једину метафору
која је остала верна челу.*

15.

*Камен се стишава у смерном веку. Расцветави
се већ кроз моје спуштено небо, и нас двојица
смо браћа. Он је закључан и одсутан. Ја дишем
на својим лежајима његов неизлечиви ударац
и животињски очајавам у свом боравишту.*

16.

*Али док корачамо огрнути сунцем ми одано дозивамо
богатство новог дана. Дамари лију ратнике који освајају
лица.*

17.

*Опраштам се стога од презрелог сунцокрета
свог усправног достојанства, тражећи ехо
својих речи у иштрбаним стенама. Зов само
остаје у маховини која нам већ разбија
мисли: зов нам размешта планине у лобањи,
отварајући светост цветова које ћемо убрати
на порушеним лединама.*

18.

*Лишће већ мирује у дијаманту саркофага и
роса је пала по прстима. Стреса се дан
да би збацио огртач са другим ломним
гајтанима који жуборећи прскају по заоденутим
лицемерима. Мир у последњем камену на усни.
Враћа се камен због којег ниси крив.*